

ده ماده‌ی طلایی

برای تشکیل و اداره‌ی کلاس‌های چندپایه

تصویب آیین‌نامه‌ی کلاس‌های چندپایه
برای نخستین بار در تاریخ آموزش و پرورش کشور

صادق صادق‌پور
مدیر کل دفتر آموزش دبستانی

بخش «پوشه»

پرونده‌ای است که در برخی شماره‌های مجله گشوده می‌شود. این صفحات ویژه به موضوعات خاصی می‌پردازد که درصد در خور توجهی از خوانندگان ما به دنبال آن هستند. در این شماره از مجله، در ۱۶ صفحه به کلاس‌های چندپایه و تعلیم و تربیت در آن‌ها پرداخته‌ایم. شما هم می‌توانید موضوعات دیگری را پیشنهاد کنید.

۱. کلاس‌های چندپایه با حداکثر سه پایه‌ی هر دوره‌ی تحصیلی ابتدایی و با حضور حداکثر ۱۵ دانش‌آموز تشکیل می‌شود. تبصره- در شرایط استثنا، تشکیل کلاس‌های چندپایه با تعداد بیشتر و ترکیب دانش‌آموزان از هر دوره‌ی تحصیلی، به تشخیص رئیس آموزش و پرورش شهرستان/ منطقه و در چارچوب مفاد این آیین‌نامه، بلامانع است.
۲. در صورتی که تشکیل کلاس‌های چندپایه با بیش از سه پایه و بیش از ۱۵ نفر دانش‌آموز اجتناب‌ناپذیر باشد، به ازای هر پایه‌ی اضافه، زمان آموزش تا ۶ ساعت در هفته افزایش می‌یابد و به آموزگار مربوطه، برابر مقررات، حق التدریس پرداخت می‌شود.
۳. به منظور راهنمایی، حسن نظارت و ارزیابی اثربخش از فعالیت‌های کلاس‌های چندپایه، با توجه به پراکندگی و تعداد کلاس‌ها، به ازای حداقل ۱۰ و حداکثر ۴۰ کلاس چندپایه، یک معلم راهنمای آموزشی و تربیتی اختصاص می‌یابد.
۴. معلمان کلاس‌های چندپایه و راهنمایان آموزشی و تربیتی، طبق مفاد شیوه‌نامه، از حمایت‌های مادی و معنوی خاصی برخوردار خواهند شد.
۵. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی باید برای پشتیبانی آموزشی و تربیتی از آموزگاران و دانش‌آموزان این کلاس‌ها، نسبت به تهیه و تدوین کتاب راهنمای معلم و بسته‌های آموزشی ویژه‌ی کلاس‌های چندپایه اقدام کند.
۶. برای ارتقای صلاحیت‌ها و مهارت‌های حرفه‌ای آموزگاران کلاس‌های چندپایه و راهنمایان آموزشی و تربیتی، علاوه بر آموزش‌های بدو و ضمن خدمت متداول، ۴۰ ساعت آموزش تخصصی، قبل از شروع سال تحصیلی، پیش‌بینی و اجرا می‌شود.
۷. دانشگاه فرهنگیان در برنامه‌ی آموزشی دوره‌ی کارشناسی و

با بررسی آمار تعداد حدود ۵۲ هزار کلاس چندپایه در ایران و جمعیت دانش‌آموزی حدود ۷۰۰ هزار نفری، به‌خوبی می‌توان دریافت که باید به موضوع کیفیت‌بخشی به کلاس‌های چندپایه توجه کافی کرد. در واقع سهم بزرگی از این مطالبات به آموزش با کیفیت، نیروی انسانی حرفه‌مند، فضاسازی و تجهیزات و ارائه‌ی خدمات آموزشی و پرورشی و همچنین نظارت و راهنمایی اختصاص دارد. از جمله گام‌های اساسی در معاونت آموزش ابتدایی آموزش و پرورش، تصویب آیین‌نامه‌ی کلاس‌های چندپایه است که برای نخستین بار در تاریخ آموزش و پرورش کشور توسط شورای عالی آموزش و پرورش و به امضای مقام عالی وزارت و ریاست محترم جمهور، برای عملیاتی شدن، رسید و ابلاغ شد. در واقع، در این آیین‌نامه ده ماده‌ی طلایی وجود دارد که می‌تواند نقشه‌ی راه و تبیین‌کننده‌ی برنامه‌ها و فعالیت‌ها در راستای کیفیت‌بخشی به کلاس‌های چندپایه باشد. به استناد راهکار ۵-۳ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و در راستای گسترش پوشش تحصیلی، بسط عدالت آموزشی و کیفیت‌بخشی به فرایند تعلیم و تربیت دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه، با تأکید بر مناطق روستایی، عشایری و کمتر توسعه‌یافته، وزارت آموزش و پرورش موظف است برای تشکیل و مدیریت کلاس‌های چندپایه، با توجه به آیین‌نامه‌ی به این شرح، اقدام کند:

بالاتر مجموعه‌ی علوم‌تربیتی (گرایش مربوط)، برای توانمندسازی منابع انسانی در مدیریت و آموزش کلاس‌های چندپایه، تدابیر لازم را اتخاذ کند.

۸. به منظور برنامه‌ریزی و نظارت بر حسن اجرای این مصوبه و اتخاذ تصمیم متناسب با شرایط متفاوت کلاس‌های چندپایه، شورایی با مسئولیت معاون آموزش ابتدایی و عضویت نمایندگان معاونت‌های توسعه‌ی مدیریت و پشتیبانی، پرورشی و فرهنگی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و دبیرخانه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش تشکیل شود.

۹. وزارت آموزش و پرورش گزارش پژوهشی اجرای این مصوبه را هر دو سال یک‌بار، به شورای عالی آموزش و پرورش ارائه دهد.
۱۰. شیوه‌نامه‌ی اجرایی این مصوبه ظرف مدت ۳ ماه، توسط وزارت آموزش و پرورش تهیه و با امضای وزیر ابلاغ می‌شود. (مصوبه‌ی جلسه‌ی ۸۹۵ شورای عالی آموزش و پرورش ۱۳۹۳/۲/۲۹)

اگرچه یکی از مأموریت‌های اصلی آموزش و پرورش تضمین و متقاعدسازی حق آموزش برای همه‌ی کودکان واجب‌التعلیم است، اما چنین آموزشی باید با کیفیت نیز باشد؛ همان چیزی که یونسکو نیز بر آن تأکید کرده و برنامه‌ی آموزش برای همه را اجرا می‌کند و دولت‌ها نسبت به انجام آن متعهد هستند. آموزگاران این‌گونه کلاس‌ها هنگامی که باید در یک زمان با بیش از یک پایه و دانش‌آموزان با سنین و علاقه‌ها و توانمندی‌های متفاوت کار کنند ممکن است کارشان را به‌طور ویژه‌ای چالش‌برانگیز دریاوند. بسیاری از نظام‌های آموزشی ضعیف، معلمان و حتی اولیا تصور می‌کنند کلاس‌های چندپایه به نوعی کلاس درجه دو هستند. آخرین گزینه‌ی نظام‌های آموزشی ضعیف این است که هرچه زودتر باید از طریق ساخت کلاس‌های بیشتر و استخدام

معلمان بیشتر یا تعطیل کردن مدارس کوچک و مجبور کردن دانش‌آموزان به پییودن مسافتی طولانی برای رفتن به مدرسه‌ای بزرگ‌تر، این معضل حل شود. این موضوع به چندین دلیل درست به‌نظر می‌آید:

- به دانش‌آموزان مناطق دورافتاده کمک می‌کند به حق آموزش خودشان پی ببرند و بنابراین یاد بگیرند آنچه را نیاز دارند یا دوست دارند بیاموزند.

- شیوه‌ای مقرون به‌صرفه برای فراهم آوردن آموزش برای بچه‌هایی است که غالباً خارج از نظام آموزشی ما هستند.

- دانش‌آموزان با شرایط متفاوت را تشویق می‌کند که با کمک هم کلاسی‌هایشان یاد بگیرند و بنابراین انسجام، همکاری و رقابت سالم میان دانش‌آموزان را ارتقا می‌دهد. همچنین مهارت‌های اجتماعی و رهبری را تقویت می‌کند و نگرش مثبت نسبت به مشارکت کلاسی را ترویج و استفاده از زمان را برای معلم کارآمدتر می‌کند. - معلم از طریق کاربست شیوه‌های مختلف تدریس در کلاس‌های چندپایه، به رشد شناختی دانش‌آموزان کمک خواهد کرد.

اینک در سالی که با تدبیر مقام معظم رهبری به نام «دولت و ملت، همدلی و هم‌زبانی» نامگذاری شده است، لازم است نسبت به کیفیت‌بخشی به آموزش و استانداردهای کلاس‌های چندپایه اقدام کنیم و با توجه به ماده‌های طلایی آیین‌نامه و تدوین شیوه‌نامه‌ی اجرایی بتوانیم در این مسیر حرکت کنیم. بدون شک، آموزش و پرورش به تنهایی در این مسیر مهم موفق نخواهد بود و ظرفیت‌ها و امکانات درون‌سازمانی و برون‌سازمانی می‌توانند ما را در این حرکت عظیم و خدایسندانه یاری بخشند. تلاش دفتر آموزش دبستانی، اجرا و استقرار صحیح آیین‌نامه برای استان‌ها و تحقق اهداف است.

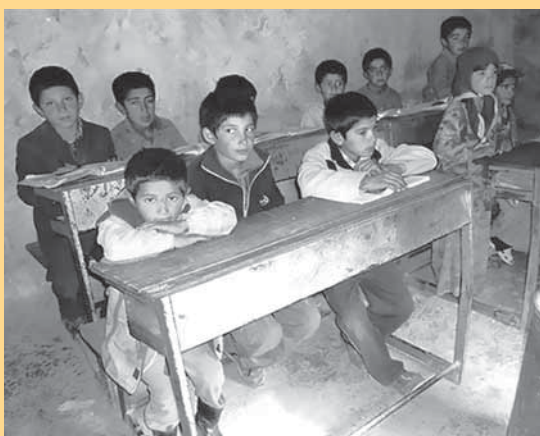
همه‌ی ما باید به موضوع شاداب‌سازی کلاس‌های چندپایه، استانداردهای فضا و تجهیزات کلاس و مدرسه و همچنین توانمندسازی حرفه‌ای معلمان توجه کنیم. این حق طبیعی خانواده‌ها و فرزندان این سرزمین سرافراز است. مطمئن باشیم که اگر گام‌های کوچک در کلاس‌های چندپایه با حمایت‌های جدی همگان در وزارت آموزش و پرورش همراه شود، معجزه‌های بزرگی در کیفیت‌بخشی کلاس‌های چندپایه رخ خواهد داد.

وظیفه‌ی ما

کیفیت بخشی به آموزش کلاس‌های چندپایه است

شیرین ملکی
معاون مدیر کل دفتر آموزش دبستانی

بررسی‌ها نشان می‌دهد، کلاس‌های چندپایه موقعیت آموزشی خاص دارند و تلاش دقیق و عالمانه‌ای برای کمک به معلمان در پیشرفت مهارت‌ها و دانش لازم برای ارائه‌ی آموزش باکیفیت در این کلاس‌ها، و تغییرات برنامه‌ی آموزشی برای هماهنگ کردن نیازهای دانش‌آموزان در موقعیت‌های چندپایه، ضروری به نظر می‌رسد.

تلاش گروه برنامه‌ریزی کلاس‌های چندپایه‌ی دفتر آموزش دبستانی در تدوین برنامه‌ی عمل و اجرای صحیح آن با کمک استان‌ها، برای تحقق برخی از این اهداف به شرح زیر است:

- توجه کردن به استعدادها و توانمندی‌های دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه.

- توجه کردن به خانواده‌های دانش‌آموزان کلاس‌های چندپایه به‌خاطر از خودگذشتگی‌ها، تلاش، صداقت، مهربانی و عشق آنان که غالباً در محیطی روستایی و نسبتاً محروم زندگی می‌کنند.

- توجه به کار گروهی معلمان کلاس‌های چندپایه.

با بررسی آمار تعداد کلاس‌های چندپایه به خوبی می‌توان دریافت که ۹۹ درصد از کلاس‌های چندپایه‌ی کشور در روستاها تشکیل می‌شوند. به همین دلیل نیز باید به کیفیت بخشی به کلاس‌های چندپایه توجه کافی کرد. در واقع، سهم بزرگی از این مطالبات به آموزش باکیفیت، نیروی انسانی حرفه‌مند، فضا سازی و تجهیزات و ارائه‌ی خدمات آموزشی و پرورشی اختصاص دارد. به واقع تشکیل کلاس‌های چندپایه در ایران، خود می‌تواند نشان از حساس بودن این کلاس‌ها باشد.

با توجه به آمارها و جمعیت قابل توجه کلاس‌های چندپایه می‌توان به انتظارات و خواسته‌های والدین این‌گونه دانش‌آموزان توجه جدی داشت. بدون شک پدران و مادران سخت‌کوش در روستاها و شهرهای کوچک با آرزوی تحصیل برای فرزندانشان، رویاهای خود را در فردای بچه‌ها رقم می‌زنند و افتخارشان به فرزندانی شایسته و صالح است که در این میان نیز نقش آموزش و پرورش، به‌ویژه مدیران و معلمان، در رشد و بالندگی دانش‌آموزان بسیار اساسی و مهم است.

اگرچه سال‌هاست کلاس‌های چندپایه برای تضمین حق آموزش و استفاده‌ی همگانی از آموزش وجود دارند، اما تضمین کیفیت کار در این کلاس‌ها کار معلم را بسیار سخت می‌کند. تدریس چندپایه غالباً آسان نیست، اما خوب انجام دادن آن به این معنی است که معلم به دانش‌آموزانی تدریس می‌کند که قادر نیستند به مدارس شهری بروند و اگر در روستا کلاس‌های چندپایه نباشد، حتی به مدرسه نمی‌روند. معلم به آن‌ها کمک می‌کند دانش و مهارت مورد نیاز برای آینده‌ای امیدبخش را کسب کنند. این به دانش‌آموزان مناطق دورافتاده کمک می‌کند تا به حق آموزش خودشان پی ببرند و ییاد بگیرند، آنچه نیاز دارند و یا دوست دارند بیاموزند.

برنامه‌ی آموزشی چیست؟

آنچه آموزگار چند پایه باید بداند

زهرا بهمنی، منیره سادات رضوی

کارگروه تخصصی کلاس‌های چند پایه‌ی دفتر دبستانی

ارتباط: برنامه‌ی آموزشی چند پایه باید مرتبط باشد، محیط زندگی دانش‌آموزان را در نظر بگیرد و دانش قبلی آنان، فرهنگ، معیارها، ارزش‌ها و نگرش‌ها را بررسی کند.

تعال: برنامه‌ی آموزشی باید متمرکز بر پیشرفت کلی دانش‌آموز باشد، طوری که نظام‌های آموزشی بتوانند شهروندانی متعالی را به وجود آورند. باید فعالیت‌هایی نظیر ورزش، هنر و فرهنگ را نه فقط برای افزایش دانش، بلکه برای افزایش مهارت‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌ها طراحی کرد.

تداوم: برنامه‌ی آموزشی چند پایه باید بر دانش، مهارت و ارزش‌های دانش‌آموزان مبتنی باشد. معلم باید با موارد شناخته شده شروع کند و سپس به ناشناخته‌ها برسد.

پیشرفت: برنامه‌ی آموزشی باید برای پیشرفت و تقویت توانایی‌ها و مهارت‌های دانش‌آموزان در یک دوره‌ی مشخص زمینه‌هایی فراهم آورد و فرصت کافی را برای به‌کارگیری مهارت‌ها و دانش به‌دست آمده به آنان بدهد.

تمایز: برنامه‌ی آموزشی چند پایه باید زمینه‌ی شناسایی توانایی‌ها، نقاط قوت و ضعف را فراهم آورد. شما به‌عنوان آموزگار چند پایه، باید بتوانید سطوح گوناگون دانش‌آموزان را با راهکارهای مناسب آموزش و وظایف یادگیری هماهنگ کنید.

وسعت: برنامه‌ی آموزشی باید دانش‌آموزان را برای زندگی آماده کند. بنابراین، نه فقط محتوا، بلکه باید مهارت‌ها، معیارها، ارزش‌ها، نگرش‌ها، فرهنگ و مشخصات خاص موقعیت محلی را در نظر داشته باشد.

طرح‌ها و شیوه‌ها در برنامه‌ی آموزشی

شیوه‌ی مارپیچی

به برنامه‌ای آموزشی اطلاق می‌شود که در آن شما به مضمون یا موضوعی مهم توجه می‌کنید و در هر جلسه یا بازدید مضمون‌های بیشتری را به‌وجود می‌آورید. اطلاعات شما شامل دانستنی‌ها، ندانستنی‌ها، ساده و پیچیده است. مثلاً به مضمون آب در کلاس اول نگاه کنید. وقتی کلاس دوم را تدریس می‌کنید، بر پایه‌ی سال قبل کار می‌کنید و دانش‌آموزان این مضمون را عمیق‌تر مطالعه می‌کنند.

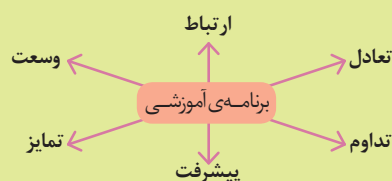
آموزگاران محترم کلاس‌های چند پایه به خوبی می‌دانند، میزان مؤثر بودن تدریس آنان، به میزان آمادگی ایشان برای به‌کار بردن فعالیت‌های گوناگون بستگی بسزایی دارد؛ راهبردهای آموزشی متناسب با محتوای برنامه‌ی درسی و براساس نیازهای دانش‌آموزان. مدیریت تدریس از معلم می‌طلبید فعالیت‌ها را هوشمندانه برنامه‌ریزی کند، طوری که آنان را از طریق تدریس مستقیم همراه با آموزش از طریق هم‌سالان، در یک گروه کوچک یا از طریق مطالعه‌ی مستقل مشغول کند. به دانش‌آموزان با نیازهای ویژه توجه مضاعفی داشته باشد و مطمئن شود که دانش‌آموزان معلول، مبتلا به اختلالات یادگیری و یا دارای نیازهای دیگر، می‌توانند همانند دیگران به نقطه‌ی اوج دست یابند. معلم کلاس چند پایه ممکن است به مواردی همچون تهیه و تدارک ویژه در خصوص فعالیت‌های کلاسی و همچنین خاص، بسته به ماهیت و سطح نیازهای آموزشی دانش‌آموزان، نیاز داشته باشد.

برنامه‌ی آموزشی و ضرورت آن

تعاریف متفاوتی از برنامه‌ی آموزشی وجود دارد. برنامه‌ی آموزشی محتوای یک درس تدریس شده در طول چند سال است. برنامه‌ی آموزشی، فرصت‌های یادگیری ارائه شده توسط معلم است. این فرصت‌ها هم شامل برنامه‌ی رسمی در جدول زمانی و هم برنامه‌ی آموزشی و فعالیت‌های خارج از مدرسه، وضعیت ارتباطات، نگرش‌ها، سبک‌های رفتاری و کیفیت کلی زندگی در مدرسه می‌شود. برنامه‌ی آموزشی باید شامل فعالیت‌های یادگیری متفاوت باشد.

مشخصات برنامه‌ی آموزشی

برنامه‌ی آموزشی مفید و متغیر باید مشخصات زیر را داشته باشد:

نکات مهم در هماهنگ کردن برنامه‌ی درسی و طرح درس

بازنگری و طراحی مجدد برنامه‌ی درسی ملی برای مناسب ساختن آن با شرایط کلاس چندپایه، بر طبق تعداد پایه‌هایی که با هم ترکیب شده‌اند، برای تدریس محتوای برنامه‌ی درسی در نظر گرفته شده به صورت مرحله‌ای و پیوسته و برای مناسب ساختن آن از لحاظ فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی با شرایط مدرسه‌ی شما، الزامی است. برای انجام این مهم ممکن است این پیشنهادات برای شما مفید باشد:

- موضوعات مشترک از یک درس را که برای همه‌ی پایه‌ها در کلاس چندپایه مناسب است انتخاب کنید.
- برنامه‌ی زمانی انعطاف‌پذیری را برای همه‌ی پایه‌ها در طول جلسه‌ی کلاسی در این موضوع ایجاد کنید.
- برای هر واحد مرتبط با این موضوع طرح درسی روزانه، با کمک کتاب‌های درسی و منابع مرجع، درست کنید.
- فعالیت‌هایی مرتبط با برنامه‌ی درسی که در کلاس باید هدایت شود انتخاب کنید.
- برای تمرینات فردی و گروهی فعالیت‌های کلاسی مناسب طراحی کنید.
- برای مفاهیم موجود در برنامه‌ی درسی، مثال‌هایی از زندگی روزانه‌ی دانش‌آموزانتان بزنید.
- آزمون‌های کوتاهی برای ارزیابی از تسلط دانش‌آموزانتان بر محتوای برنامه‌ی درسی تهیه کنید و تدارک ببینید.

مراحل برنامه‌ریزی تدریس

قبل از تدریس

این کارها را انجام دهید: تدوین طرح درس، انتخاب فنون ارائه، انتخاب متن، تهیه و تدارک مواد آموزشی یا اوراقی که در طول تدریس استفاده خواهند شد و نیز تعیین تکالیف و در صورت نیاز محول کردن کار به سرگروه‌ها

بعد از تدریس

طرح درس را ارزیابی کنید و در مورد نقش دانش‌آموزان ضعیف بیندیشید. اندیشیدن در مورد میزان توفیقات، به تدریس‌های آتی شما کمک خواهد کرد.

حین تدریس

در طول تدریس شما نیاز دارید مواد آموزشی اصلی را به همه‌ی دانش‌آموزان ارائه و بر کار گروهی نظارت کنید.

شیوه‌ی بینش در حال توسعه

با مفاهیم آشنا برای دانش‌آموزان، مثلاً خانواده، شروع می‌شود. سپس توجه بر جامعه، کشور و جهان معطوف می‌شود. این شیوه طیفی از دانستنی‌ها تا ندانستنی‌ها را در بر می‌گیرد.

شیوه‌ی القا

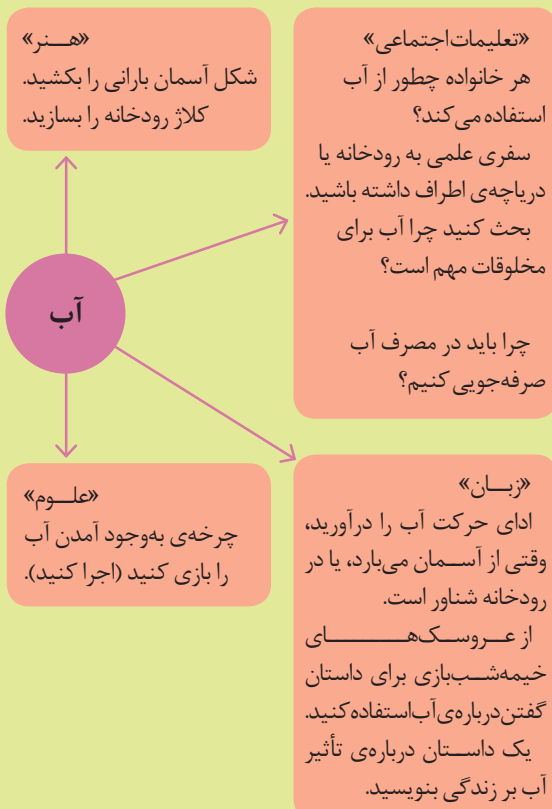
زمانی مطرح می‌شود که شما درس خاصی را در بقیه‌ی موضوعات درسی تدریس می‌کنید. شما می‌توانید معانی و هجی عبارت‌هایی مانند فتوسنتز و کلروفیل در درس علوم را به دانش‌آموزان معرفی کنید. در نتیجه، مهارت زبان‌آموزی نیز در درس علوم تدریس می‌شود.

شیوه‌ی بخش‌بخش

نوعی برنامه‌ی آموزشی است که از مجموعه‌ای بخش‌ها (قسمت‌ها) تشکیل شده است. این شیوه به پیشرفت دانش‌آموزان کمک می‌کند. مثلاً اگر یک گروه از دانش‌آموزان کندکار مشغول قسمت ۲ باشند، دانش‌آموزان پرسرعت‌تر به قسمت ۳ می‌رسند.

شیوه‌ی ادغام شده (تلفیقی)

زمانی مطرح می‌شود که شما مفاهیم و مهارت‌های درس‌های گوناگون را کنار هم می‌گذارید. اجرای این شیوه در کلاس‌های چندپایه خیلی راحت است.

خودآموزی و هم‌آموزی دی ان ای آموزش

درس پژوهی، بهترین راه برای حرفه‌ای شدن آموزگاران چندپایه

زینت اروچی

رئیس گروه کلاس‌های چند پایه‌ی دفتر آموزش دبستانی

خود به‌دست آورده‌اند یا برای دانش‌آموزانشان دشواری‌هایی ایجاد کرده است. در واقع، اهداف یادگیری به‌طور شفاف بیان می‌شود. (برای مثال، بهبود فهم دانش‌آموزان از جمع کسرهایی با مخرج‌های نامساوی). سپس گروه به مسئله شکل می‌دهد و بر آن تمرکز می‌کند، به نحوی که بتواند در یک درس خاص کلاس مطرح شود.

مرحله‌ی دوم: برنامه‌ریزی درس

هنگامی که هدف یادگیری انتخاب شد، آموزگاران برای برنامه‌ریزی و طراحی درس، تشکیل جلسه می‌دهند. اگرچه در نهایت یک آموزگار درس را به‌عنوان بخشی از فرایند پژوهش تدریس خواهد کرد، ولی خود درس، محصولی گروهی تلقی می‌شود و هدف نه‌تنها تولید درسی اثر بخش، بلکه درک چگونگی و چرایی کارکرد درس برای افزایش فهم مطالب در میان دانش‌آموزان و حتی فراتر از آن، کاربرد در زندگی، است.

مرحله‌ی سوم: آموزش درس

برای تدریس و آموزش، درس (با تعیین زمان) مشخص می‌شود. یک معلم درس را آموزش می‌دهد، ولی همه‌ی افراد گروه کاملاً در آماده‌سازی آن مشارکت می‌کنند. ممکن است آن‌ها ساعت‌ها برای این آماده‌سازی وقت صرف کنند و نقش هر یک از اعضا در کلاس درس تعیین و زمینه‌های لازم برای اجرای موفق درس در شرایط واقعی بررسی شود. در روز ارائه‌ی تدریس، معلمان گروه کلاس‌های خود را به دانش‌آموزانشان می‌سپارند (در صورت امکان همیار معلمان) تا مسئولیت هدایت کلاس را با هماهنگی قبلی به‌عهده گیرند. هنگام شروع درس، معلمان در عقب کلاس می‌نشینند یا می‌ایستند، ولی زمانی که از دانش‌آموزان خواسته می‌شود سر جای خود تمرین کنند، معلمان ناظر قدم می‌زنند و کار دانش‌آموزان را مشاهده می‌کنند و همچنان که درس ادامه می‌یابد، از فعالیت دانش‌آموزان یادداشت برمی‌دارند یا فیلم می‌گیرند.

به خوبی می‌دانیم، بهترین مکان برای بهسازی آموزش در کلاس‌های چندپایه، همان کلاس‌های درس است و کوشش آموزگار برای یافتن راه‌های اثربخش بهسازی، باز اندیشی در آموزش و یادگیری، اندیشه‌ورزی و در یک کلام خودآموزی و هم‌آموزی است. همان حلقه‌ی مفقوده‌ی امروز ما که به عبارتی جامع‌تر دکتر **محمد رضا سرکار آرانی** آن را دی ان ای آموزش می‌خواند و بازبینی آن را از طریق پژوهش در آموزش و جستار گشایی سناریوهای فرهنگی به شکل مشارکتی می‌داند. آموزگار چند پایه، معلمی که با پایه‌های متفاوت تحصیلی، سن، جنس و توانایی‌های متفاوت روبه‌روست و باید برای همه‌ی دانش‌آموزانش، در یک جلسه، برنامه‌ی آموزشی خود را به گونه‌ای ارائه دهد که تمامی آنان را درگیر فعالیت آموزشی سازد، باید بسیار حرفه‌ای عمل کند تا بتواند طرح درس خود را چند بعدی طراحی کند و پیش‌فرض‌های مربوط به هر بعد و جزئیات آن را با مطالعات فراوان مد نظر قرار دهد و حداقل سه بعد زیر را در طرح درس خود در نظر بگیرد:

۱. فعالیت‌ها (کنش و تعامل دانش‌آموز با محیط خویش، که فعالیت‌های جذاب و کودکانه را برای هر سن و جنس و پایه در برمی‌گیرد).
  ۲. پروژه‌هایی از زندگی کودک (آنچه کودک علاقه‌مند به دانستن آن است).
  ۳. مضمون میان رشته‌ای (مهارت و نگرش‌هایی که بر کل شخصیت کودک اثر می‌گذارند).
- در این میان، توجه به گروه‌های اصلی دانش، مهارت، طبع و خلق و خو و احساسات نیز فرا روی سه بعد گفته شده قرار می‌گیرد. درس پژوهی با مطالعه‌ی درس آغاز می‌شود و مراحل فرایندی دارد:

مرحله‌ی اول: بیان مسئله

معلمان معمولاً مسئله‌ای را انتخاب می‌کنند که از فعالیت‌های

مرحله چهارم: ارزشیابی درس و انعکاس تأثیر آن

همان روز که درس آموزش داده می‌شود، گروه در مدرسه می‌ماند و تشکیل جلسه می‌دهد. ابتدا معلمی که آموزش داده است، درباره‌ی چگونگی اجرای درس و مسائل آن اظهار نظر می‌کند. سپس دیگر معلمان معمولاً از دیدگاه انتقادی درباره‌ی قسمت‌هایی از درس که به نظر آنان مشکل داشته است، صحبت می‌کنند. تمرکز بر درس است نه بر معلمی که آن را آموزش داده است. زیرا درس محصول گروهی است و همه‌ی اعضا درباره‌ی نتیجه‌ی آن احساس مسئولیت می‌کنند. در واقع، آنان از خود انتقاد می‌کنند. چنین کاری نه یک ارزشیابی شخصی، بلکه فعالیتی است که به بهبود فردی منجر می‌شود و از همین رو حائز اهمیت است.

مرحله هفتم: ارزشیابی و بازاندیشی

در این مرحله، معمولاً همه‌ی اعضای شورای معلمان در جلسه‌ای طولانی شرکت می‌کنند. گاهی فردی متخصص از خارج از مدرسه برای شرکت در جلسه دعوت می‌شود. همچون دفعه‌ی قبل، معلمی که درس را آموزش داده است، اجازه دارد ابتدا درباره‌ی آنچه گروه سعی می‌کند به آن دست یابد، صحبت کند و ارزشیابی خود را از میزان موفقیت درس و بخش‌هایی که هنوز به تجدید نظر نیاز دارند، بیان کند. سپس ناظران درس را نقد و تغییراتی را پیشنهاد می‌کنند. هنگام بحث کردن درباره‌ی درس، نه تنها یادگیری و فهم دانش‌آموزان، بلکه مسائل عمومی مربوط به فرضیه‌های اصلی پژوهش در کلاس مورد توجه قرار می‌گیرند.

مرحله پنجم: تجدیدنظر در درس

آموزگاران گروه پژوهش در کلاس درس، با توجه به مشاهدات و بازخوردها در درس، تجدید نظر می‌کنند. آن‌ها ممکن است مواد آموزشی، فعالیت‌ها و مسائل مطرح شده یا همه‌ی این موارد را تغییر دهند. تأکید آن‌ها غالباً بر تغییر مواردی است که در جریان درس شواهد دقیقی مبنی بر ضرورت آن‌ها یافته‌اند.

مرحله هشتم: سهیم شدن در نتایج

این مرحله به روش‌های گوناگونی انجام می‌شود. یکی از راه‌ها، نوشتن گزارش است که به صورت کتاب تجربیات منتشر می‌شود تا تمام معلمان کشور از آن استفاده کنند. روش دیگر، ارائه‌ی نتایج در جشنواره و یا نمایشگاه است تا در حضور همه‌ی معلمان دعوت شده، آموزش نسخه‌ی نهایی ارائه شود.

مرحله ششم: آموزش درس تجدید نظر شده

زمانی که طرح درس تجدید نظر شده آماده شد، درس در کلاس متفاوتی تدریس می‌شود. گاهی معلم درس، همان معلم قبلی است، ولی در بیشتر موارد معلم دیگری از گروه پژوهش تدریس می‌کند. یکی از ویژگی‌های این مرحله این است که همه‌ی اعضای شورای معلمان برای شرکت در پژوهش در کلاس درس دعوت می‌شوند. حضور آنان در مدرسه‌های بزرگ که تعداد معلمان جمع شده در یک کلاس (احتمالاً از تعداد دانش‌آموزان کلاس بیشتر است) کاملاً شگفت‌انگیز به نظر می‌رسد.

گروه برنامه‌ریزی کلاس‌های چند پایه‌ی دفتر آموزش دبستانی سعی دارد معلمان این کلاس‌ها را در آموزش و پژوهش سناریوهای تدریس تلفیقی توانمند سازد تا با اشتراک گذاشتن این توانمندی‌ها، اندکی از مهم‌ترین سطح نزاع این معلمان که کمبود زمان آموزش است، بکاهد. همچنین با گسترش این روش در بین معلمان سراسر کشور و تهیه‌ی بهترین سناریوهای آموزشی و تفکر و تلاش مداوم معلمان، سطح مدارس نیز به یکدیگر نزدیک می‌شود و هر وقت سؤال شود بهترین مدارس کدام‌اند، با افتخار پاسخ می‌دهیم همه‌ی مدارس خوب عمل می‌کنند. از مدت زمان حضور در کلاس است.

راهکار و تجربه‌ی کارآمد برای موفقیت در کلاس‌های چندپایه

مقصود مطلبی هریس

معاون و آموزگار چند پایه، منطقه‌ی خواجه، آذربایجان شرقی

اشاره

روبه‌روی ما کودکانی هستند از جنس آدم نه از جنس کاغذ و سنگ؛ کودکانی که به دنبال محبت‌اند، در چشم‌های ما آرامش جست‌وجو می‌کنند و وجودشان تشنه‌ی تعلیم است. حتی یادگرفتن تنها یک کلمه، گاه یک حرف، در دنیای کوچک آن‌ها بزرگ تجلی می‌یابد. اگر اعتماد کودکانی را که نصف روز در دست ما به امانت سپرده می‌شوند، نسبت به خودمان جلب کنیم، در کلاس درس تنها نیستیم و همه در یک جبهه خواهیم بود.

حال در این میان چیزی به نام چندپایگی برخی کلاس‌ها کارمان را کمی مشکل‌تر می‌کند؛ گاه مدرسه‌ای با تمام پایه‌هایش در کلاسی خلاصه می‌شود. مدرسه‌ی کوچکی به وسعت یک آسمان. پس معلم کلاس چند پایه باید مهارت‌هایی ماورای آنچه در کتاب‌ها و جزوه‌ها مطرح شده‌اند داشته باشد که مهم‌ترین آن‌ها خلاقیت، برنامه‌ریزی و مدیریت زمان است. در کلاس چند پایه کودک گاهی دانش‌آموز است، گاهی هم یار معلم و گاهی نیز به اندازه‌ی معلم شدن بزرگ می‌شود. پس می‌توان نیمه‌ی پر لیوان را دید و گفت کلاس چند پایه فرصت است؛ فرصتی برای ارتباط دادن دنیای متفاوت بچه‌های غیر هم‌سال، فرصتی برای یادگیری از طریق یاد دادن و فرصتی برای پرورش اعتمادبه‌نفس دانش‌آموزان.

آنچه پیش روی شماست، مختصر تجربیات شخصی اینجانب است که با گردآوری و بازنویسی یادداشت‌های مربوط به حضور چندین ساله در محیط عینی کلاس‌های چند پایه، در منطقه‌ی محروم «خواجه» در قالب راهکارهایی، برای اطلاع همکاران زحمتکش در طبق اخلاص نهاده‌ام. برای مزید اطلاع گفته می‌شود که این مقاله در چهاربخش تنظیم شده بود که فقط بخش اول آن منعکس شده است.

مدیریت زمان

اولین و مهم‌ترین نکته در مورد کلاس‌های چند پایه مدیریت زمان به‌وسیله‌ی آموزگار است. مدیریت زمان به معنای استفاده‌ی حداکثر از مدت زمان حضور در کلاس است.

الف) دورکاری

به دلیل بالا بودن حجم درس و فعالیت‌های آموزشی موجود در کلاس‌های چند پایه، معلمان محترم این نوع کلاس‌ها باید به نوعی دورکاری (کار در منزل) گرایش داشته باشند، به‌طوری که بعضی از کارها از جمله طراحی و نوشتن ورقه‌ی امتحانی، جواب دادن به بخش‌نامه‌ها، تهیه‌ی طرح درس و حتی تنظیم و سروسامان دادن به پوشه‌های کار را می‌توان در منزل و با دقت و حوصله انجام داد و به مدت زمان بهینه‌ی کلاس افزود.

ب) کم کردن زمان تلف شده

اولویت اساسی در کلاس چند پایه، کاستن زمان غیرمفید و تبدیل آن به وقت مفید آموزشی است. برای این کار باید از هرگونه حاشیه‌آفرینی و حاشیه‌پردازی به شدت بپرهیزیم. برای مثال:

- اجازه ندهیم مدرسه به سمت مسائل انضباطی برود.
- بعضی مسائل را زیاد کش ندهیم و اگر بین دو دانش‌آموز اختلافی به‌وجود آمده است، مسئله را حل کنیم و دو طرف را آشتی دهیم.
- اجرای عدالت برای حل اختلافات همراه با تنبیه بدنی، مشکلات را از زمان حال به آینده می‌برد و عقده‌هایی را در دانش‌آموزان، به‌خصوص پایه‌های دوره‌ی دوم ابتدایی، ایجاد می‌کند.
- از قبل به خلق و خوی اولیای دانش‌آموزان آگاهی پیدا کنیم.

پ) زمانی برای خدمت به اهالی روستا

معلم مدارس چند پایه در روستایی کوچک که اکثر آنان سواد چندانی ندارند، علاوه بر معلم بودن، در مواقعی هم حلال بعضی مشکلات اهالی می‌شود. نوشتن نامه‌های اداری، قول‌نامه، درخواست وام و سایر مکتوبات، از جمله انتظارات بعضی از اهالی است که این کار شدیداً به فرایند آموزش لطمه می‌زند. از همان روزهای اول مدرسه یا در اولین جلسه‌ی انجمن اولیا و البته موقع ارتباط با شورای روستا و نیز افراد با نفوذ روستا، به‌طور صریح، ضمن اطلاع‌رسانی زمان‌های

زنگ استراحت، به صراحت ارائه‌ی این خدمات را در ساعت‌های درسی قبول نکنیم و رفته رفته در این زمینه فرهنگ‌سازی کنیم.

ت) نظافت مدرسه

در مدارس چند پایه‌ی روستایی که محیط اطراف آن‌ها غالباً خاکی است و در روزهایی از سال به دلیل بارندگی و گل‌آلود بودن حیاط و مسیر عبوری، کثیف شدن کفش‌های دانش‌آموزان، اجتناب‌ناپذیر است، نظافت مدرسه، به‌عنوان یکی از عوامل تخریب وقت طلایی آموزش، آزاردهنده خواهد بود. برای جلوگیری از کثیف و خاک‌آلود شدن هر روزی مدرسه می‌توان دانش‌آموزان را به تمیز کردن کفش‌ها، قبل از ورود به سالن مدرسه، سوق داد و متوجه کرد که کارهای حاشیه‌ای مثل نظافت مدرسه، به ضرر خود آن‌هاست.

راهکار دائمی: در اول سال تحصیلی از بچه‌ها بخواهیم یک جفت دمپایی یا هر نوع کفش مناسب صرفاً برای مدرسه تهیه کنند و ما نیز در ورودی سالن جاکفشی نصب کنیم تا دانش‌آموزان در ورود به مدرسه، کفش‌های خاک‌آلود بیرون را با دمپایی‌های تمیز مخصوص کلاس عوض کنند.

کارهای ریز و درشت برعهده‌ی معاون آموزگار است، تقسیم کار می‌تواند راهگشا باشد و باعث خواهد شد آموزگار با خیالی آسوده به کارهای اساسی‌تری مثل آموزش، تمرین، تکرار و مرور و... بپردازد. از جمله کارهایی که دانش‌آموزان می‌توانند و البته می‌خواهند با اشتیاق انجام بدهند:

- کنترل صافبندی دانش‌آموزان و بررسی رعایت تمیزی مو و ناخن و سایر موارد بهداشتی
  - برگزاری مراسم صبحگاه و تعیین قاری قرآن و دعا
  - بررسی بسته بودن شیرهای آب، روشن و خاموش کردن لامپ‌ها و بخاری‌ها در اول و آخر زمان مدرسه
  - تحویل و دریافت کتاب‌های کتابخانه بین دانش‌آموزان در زمان روز تعیین شده
  - ثبت غایب‌ها و تأخیری‌ها
  - دادن خط مشق به پایه‌های پایین و به خصوص اولی‌ها
  - بررسی سطل‌های آشغال و بهداشت کلاس و محیط مدرسه و آب دادن به گل‌ها...
- نکته:** فراموش نکنیم که دانش‌آموزان از حاصل کار و زحمت خود مواظبت خواهند کرد.

ث) تقسیم کار

کلاس چند پایه را می‌توان به کار دسته‌جمعی بنایی ساختمان تشبیه کرد. یک نفر ملات تهیه می‌کند، یک نفر آجر می‌آورد، یک نفر ملات را روی دیوار قرار می‌دهد و ماله‌کشی می‌کند و در نهایت بتا به کمک و مشارکت همکاران خود آجرها را می‌چیند و دیوار را بالا می‌برد. اگر قرار بود همه‌ی این کارها را همان بتا به تنهایی انجام دهد، در پایان روز فقط چند ردیف دیوار بالا می‌رفت. در مدرسه‌های دارای کلاس‌های چند پایه هم شرایط تا حدودی مثل قضیه‌ی بالاست. لازم است تقسیم کار بین دانش‌آموزان انجام گیرد و اکثر

دانش‌آموزان وظیفه‌ای را بر عهده بگیرند. البته در تقسیم وظایف به توانایی‌ها و استعدادها خاص و نیز رضایت بچه‌ها توجه شود.

این کار را می‌توان با «طرح یاوران مدرسه» مشابه دانست که به معنی مشارکت دادن دانش‌آموزان در مدیریت مدرسه با شعار دانش‌آموز محوری، دانش‌آموز‌باوری و دانش‌آموز‌باوری به منظور تربیت دانش‌آموزان برای انجام پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی امروز و فرداست. در حالی که در مدارس دیگر سالی یک‌بار و آن هم به صورت نمادین برگزار می‌شود، در مدارس چندپایه که انواع

منابع

۱. حضور هفت ساله در کلاس‌های چندپایه به‌عنوان معاون آموزگار
۲. یادداشت‌برداری نکات آموزشی، مدیریتی و کلاس‌داری از اولین روزهای حضور در مدارس چندپایه
۳. بیتوته‌ی چند ساله در روستا و همراه شدن با مردم روستاهای دور دست
۴. هم‌اتاقی و هم‌فکری با معلمان باتجربه و دوستان در زمان حضور شبانه‌روزی در روستا
۵. حضور در دوره‌های ضمن خدمت
۶. تجربه‌های دوران تربیت معلم و یادداشت نکات خاص استادان

مدیریت کلاس چندپایه

آموزگار کلاس‌های چندپایه به چه مهارت‌هایی نیاز دارد؟

حمیرا نصیری
ویدافراہانی فرمیہنی

را برای اجرا به‌وسیله‌ی برنامه‌ریزی آنچه قرار است انجام دهید، در قالب کلمات شفاف و ساده بیان کنید. بخشی مهم در برنامه‌ریزی کلاس چندپایه‌ی مؤثر، سازمان‌دهی فضای کلاس است. (حداقل وجود دو یا سه تخته سیاه و یک تخته‌ی وایت‌برد در هر کلاس چند پایه ضروری است.

راہبردهای آموزش

(سازمان‌دهی گروه‌ها و فعالیت‌ها)

آموزگران از راہبردهای زیادی در آموزش روزمره استفاده می‌کنند؛ گاهی اوقات کاملاً آگاهانه و بعضی وقت‌ها ناآگاهانه. معلمان باید از راہبردهای آموزش مطلع باشند و آن‌ها را هوشمندانه به کار گیرند، به طوری که در موقعیت‌های خاص از آن‌ها استفاده کنند. برخی راہبردها با برخی دانش‌آموزان نتیجه‌بخش است، اما ممکن است همیشه چنین نباشد. شما در نقش معلم باید سعی کنید همه‌ی دانش‌آموزان را در یادگیری درگیر سازید و آنان را در کانون یادگیری نگه دارید. چنین فعالیت‌هایی بهتر است هم هدفمند باشند و هم به اندازه‌ی کافی جدی، به طوری که هیچ چیز نتواند آن‌ها را از کارهایشان منصرف کند. زمانی که دانش‌آموزان چند پایه در یک کلاس نشسته‌اند و به فعالیت مشغول‌اند، شما باید فعالیت‌هایی را تدوین کنید که همه‌ی بچه‌ها بتوانند آن‌ها را انجام دهند و به یکدیگر کمک کنند. اینجا توانایی شما در نگاه‌داشتن دانش‌آموزان در کانون فعالیت‌ها مهم است.

راہبردهای آموزش چیستند؟

آموزش فرایند توانمند ساختن فرد برای یادگیری ایده‌ها و مهارت‌های جدید و ارائه‌ی ارزش‌ها و نگرش‌های جدید است. هدف اصلی معلمان کمک به یادگیری دانش‌آموزان است. دانش‌آموزان متفاوت هستند، بنابراین، به طرق گوناگون یاد می‌گیرند. به همین دلیل، معلمان باید از روش‌های متفاوتی برای

مدیریت در کلاس چندپایه در واقع تدریس چندپایه به معنای سازمان‌دهی کلاس، اداره کردن دانش‌آموزان و سرانجام انتقال موفقیت‌آمیز برنامه‌ی درسی ویژه‌ی هر پایه است. شما به‌عنوان آموزگار چندپایه مسئول هستید کلاستان را طوری برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی کنید که از فضا و امکانات و منابع موجود بهترین نتیجه را کسب کنید. مدیریت هر کلاس در محور سه بعد می‌چرخد:

سه بعد مدیریت کلاس

آموزگار	کلاس	دانش‌آموزان
<ul style="list-style-type: none"> برنامه‌ریزی کنترل کلاس استفاده از زمان تفویض 	<ul style="list-style-type: none"> شرایط فیزیکی مواد آموزشی فعالیت‌ها امور عادی 	<ul style="list-style-type: none"> زمان و تکالیف رفتار روابط مسئولیت‌ها

شما به‌عنوان آموزگار چندپایه، نقشی کلیدی در برنامه‌ریزی، طراحی و مدیریت طیفی از فعالیت‌های مناسب هر پایه یا چند پایه برای دانش‌آموزانتان، به منظور درگیر نگه داشتن آن‌ها در یادگیری، برعهده دارید. کارایی و اثربخشی شما در داشتن کلاسی با فعالیت‌های جذاب و محرک، از کارهای گروهی گرفته تا یادگیری مستقل، تأثیرگذار است. شما در مدیریت کلاس نقشی کلیدی برعهده دارید که می‌توانید آن را با استفاده از راہکارهای زیر اجرا کنید:

• برنامه‌ریزی استفاده از فضای کلاس به‌ویژه سازمان‌دهی انعطاف‌پذیر نحوه‌ی نشستن شما و دانش‌آموزانتان
 • برنامه‌ریزی و اجرای درس‌های چندگانه به‌صورت هم‌زمان
 • طراحی فعالیت‌هایی برای دانش‌آموزان به‌منظور درگیر ساختن آن‌ها

آماده‌سازی کلاس

زمانی که شما دیدگاهتان را تعیین کردید، می‌توانید این دیدگاه

برآورده ساختن نیازهای متفاوت دانش‌آموزان استفاده کنند. این روش‌های راهبردی عبارتند از: کارگروهی، نمایش، مشاهده، اجرا، ایفای نقش، روش تحقیق، آموزش هم‌تراز، بحث و گفت‌وگو و آزمون کوتاه. در اینجا درباره‌ی چهار راهبرد مهم توضیحاتی می‌آوریم.

کارگروهی: در این روش، معلم دانش‌آموزان را برای کار کردن در گروه‌های کوچک، طبق توانایی‌ها، علاقه و سبک‌ها مرتب می‌کند. اما چگونه گروه‌ها درست شوند؟ گروه‌ها به روش‌های متفاوت و با توجه به نوع درسی که می‌خواهید تدریس کنید، درست می‌شوند.

گروه‌های دارای توانایی‌های متفاوت: دانش‌آموزان آرام‌تر و سریع در یک گروه قرار می‌گیرند. گروه‌های دارای یک توانایی: همه‌ی دانش‌آموزان کم‌وبیش به یک اندازه پیشرفت می‌کنند. گروه‌های اجتماعی: دانش‌آموزان دارای سوابق مختلف یا یکسان با هم گروه‌بندی می‌شوند. گروه‌های جنسیتی: دخترها و پسرها جداگانه گروه‌بندی می‌شوند. گروه‌های ذینفع: کلیه‌ی دانش‌آموزان به یک موضوع یا فعالیت علاقه نشان می‌دهند. گروه‌های هم‌تراز: دوستانی که کار گروهی را دوست دارند، در یک گروه گذاشته می‌شوند. گروه‌های نامنظم: دانش‌آموزان بدون نظم و ترتیب خاصی انتخاب می‌شوند.

گروه‌های دو نفره: دو دانش‌آموز با یکدیگر کار می‌کنند. باید به دانش‌آموزان فرصت داده شود خودشان گروه‌هایشان را نام‌گذاری کنند. این کار باعث غرور و حس مالکیت می‌شود. گروه‌ها را متناسب با نیاز آن‌ها بچینید و لحظه‌به‌لحظه تغییر دهید. همیشه از یک گروه استفاده نکنید و فرصت ارتباط با بقیه‌ی دانش‌آموزان را به آن‌ها بدهید. مهارت‌های خاص یا فعالیت‌های گروهی تقویت می‌شوند، مثلاً رهبر گروه می‌تواند مهارت‌های رهبری را به کار گیرد و نویسنده مهارت‌های نوشتنی را. وقت نگه‌دار از احترام به زمان آگاه‌تر است و زمان را هدایت می‌کند. این مسئولیت‌ها باید بین دانش‌آموزان نوبتی باشند، طوری که همه فرصت انجام دادن کارهای متفاوت را تجربه کنند و مهارت‌های جدید را بیاموزند.

آموزش هم‌تراز: روشی است که در آن دانش‌آموزان نقش

مربی یا معلم را برای دانش‌آموزان هم‌سطح خود یا دیگر پایه‌ها ایفا می‌کنند (همیار معلم، معلم‌یار و ...). معلم در اجرای این روش باید ملاحظاتاتی را نیز در نظر بگیرد.

اجرا: روشی است که در آن دانش‌آموزان می‌خواهند داستان‌ها یا مضامین موضوعی خاص را اجرا کنند. اجراها در کسب مفاهیم، مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌ها به دانش‌آموزان کمک می‌کنند. شما باید مطمئن شوید دانش‌آموزان مفاهیم و نگرش‌ها و مهارت‌های موردنیاز نمایش را درک می‌کنند.

روش تحقیق: این روش در ارائه‌ی روش‌ها و شیوه‌های بررسی موضوع به دانش‌آموزان کمک می‌کند. همچنین، به حل مسائل به صورت فردی و گروهی می‌پردازد. نقطه‌ی عطف پروژه، با یک مسئله، برنامه‌ی درسی، دانش‌آموز یا حادثه شروع می‌شود.

یک پیشنهاد برای آموزگاران کلاس‌های چند پایه:

شما به کلاس جدیدی منتقل شده‌اید. کتاب‌های دانش‌آموزان در همه جا مشاهده می‌شود. از آنان خواسته‌اید این مشکل را حل کنند و آن‌ها پیشنهاد داده‌اند می‌توانند یک قفسه‌ی کتاب بسازند و یک گوشه از کلاس را به کتابخانه تبدیل کنند. از آن‌ها

بخواهید پیشنهاد خود را عملی کنند. مراحل زیر در برنامه‌ریزی پروژه مفید هستند:

برنامه‌ریزی: ۱. بگذارید دانش‌آموزان برای ارائه‌ی ایده به موضوع فکر کنند. ۲. ایده‌ها را اولویت‌بندی کنید. ۳. مطمئن شوید پروژه برای همه شفاف است.

آماده‌سازی: ۱. ابزارها وسایل و منابع موردنیاز را شناسایی کنید. ۲. دانش‌آموزان را طبق وظایف خاص انجام پروژه، گروه‌بندی کنید. ۳. رهبر گروه را تعیین کنید.

عملکرد: ۱. وقتی همه آماده‌ی کار کردن روی وظیفه‌ای خاص هستند، بگذارید شروع کنند. ۲. وقتی این نیاز مطرح می‌شود، شما باید نقش کارشناس یا مدیر را ایفا کنید.

ارزیابی: ۱. وقتی پروژه تمام شد، یک جلسه با همه‌ی دانش‌آموزان برگزار کنید و از آن‌ها بخواهید موفقیت‌های به‌دست آمده یا مشکلات به‌وجود آمده را بنویسند. ۲. همیشه به موفقیت‌ها پاداش دهید و دانش‌آموزانی را که عملکردشان ضعیف است تشویق کنید.

عوامل موردنظر در انتخاب راهبردهای آموزشی
تعداد دانش‌آموزان؛ توانایی‌های متفاوت آنان؛ زمینه‌های فرهنگی و زبان‌های دانش‌آموزان؛ سن دانش‌آموزان؛ فاکتورهای اقتصادی اجتماعی تأثیرگذار بر دانش‌آموزان، جامعه و شما؛ منابع موجود از جمله وسایل کمک‌آموزشی؛ کارکنان (معلم‌ان و اولیا)؛ فضای یادگیری؛ فصل‌های سال.

آیا شما این روش را در کلاس خود مناسب می‌دانید؟

تشکیل گروه‌های چندپایه

در یک کلاس چهار پایه، معلم متوجه شده بود دانش‌آموزانی با توانایی‌های متفاوت دارد. او در حالی که او می‌خواست اطمینان حاصل کند همه‌ی دانش‌آموزان یاد می‌گیرند، می‌خواست به بچه‌های توانمندتر کلاسش این فرصت را هم بدهد که کمک کنند حس اتحاد بین همه به‌وجود آید. لذا تصمیم گرفت چینی کلاسش را براساس پایه‌ها قرار ندهد، بلکه آن‌ها را با هم ادغام کند و گروه‌ها را براساس توانایی خواندن و ریاضی، گروه‌بندی کند. معلم با این گروه‌ها ادامه داد و دائماً آن‌ها را بین پایه‌ها گسترش می‌داد. در سایر درس‌ها، بخش‌های مشترک هر درس را به‌عنوان نقطه‌ی شروع انتخاب می‌کرد. برای مثال، همه‌ی دانش‌آموزان واحد یادگیری «غذا» را در کتاب‌های درسی‌شان دارند. بنابراین، او از دانش‌آموزانش خواست نام

غذایی را که خورده‌اند در قالب یک نمودار بنویسند. سپس در مورد یافته‌های خودشان درباره‌ی ارزش غذایی، کالری‌ها، رژیم مناسب غذایی و ... بحث کنند.

راهبرد مشابه دیگر، استفاده از شعر است. در حالی که شعر گروهی در سایر پایه‌ها اجرا می‌شود، معلم برای یک پایه مطالعه‌ی مستقل مشخص می‌کند. بنابراین، اولین راهبرد یک فعالیت آزاد است که همه‌ی دانش‌آموزان را دربرمی‌گیرد (جمع‌آوری اطلاعات غذایی، خواندن شعر). راهبرد دوم به سمت فعالیت هدفمند که براساس سطح توانایی فردی دانش‌آموز است، حرکت می‌کند. معلم برنامه‌ای چرخشی تدوین کرد که به او اجازه می‌داد هر روز با چهار گروه کار کند. برای جلوگیری از ایجاد وقفه در حین آموزش گروه‌ها، او از معلم‌یارانی که قبلاً تعیین کرده بود کمک می‌گرفت. با این روش، دانش‌آموزان به یکدیگر کمک کردند و دوستانی در پایه‌های دیگر یافتند. چون معلمشان این کار را الگوسازی کرده بود.

زمان‌بندی و تنظیم جدول زمانی

جدول زمانی چیست؟

وسیله‌ای است که بدان طریق منابع آموزشی در مدرسه توسط معلم و دانش‌آموزان، برای ارائه‌ی فرصت‌های آموزشی، تقسیم می‌شوند. جدول زمانی نشان می‌دهد دوره‌های هر روز مدرسه چطور باید سپری شوند. هر چه منابع مورد استفاده کارآمدتر باشند، یادگیری بهتر است. به‌خاطر داشته باشید، جدول زمانی بر کل مدرسه تأثیر دارد و باید منعکس‌کننده‌ی برنامه‌ی آموزشی مدرسه باشد. جدول زمانی خوب طراحی شده در آماده کردن خودشان برای فعالیت‌های بعدی به دانش‌آموزان کمک می‌کند. این آمادگی، یادگیری را راحت‌تر می‌کند. جدول زمانی باید منظم باشد و در طراحی آن باید نیاز و سن و میزان توجه و توانایی‌ها و علاقه‌ها و آرزوهای دانش‌آموزان در نظر گرفته شود. این جدول به معلم‌ان نیز در پیشرفتشان کمک می‌کند و شما می‌توانید از مهارت‌ها و توانایی‌هایشان بیشتر استفاده کنید. جدول شما باید شرایط متغیر را پذیرا باشد (انعطاف‌پذیر بودن). منابع موجود، مثلاً فضا و امکانات و موضوعاتی را که با هم ترکیب می‌کنید، در نظر بگیرید. ترتیب‌بندی درس مهم است. مثلاً شما ریاضیات را بعد از هنر یا داستان‌گویی تدریس می‌کنید. نگرش دانش‌آموزان نسبت به درسی خاص و حتی نگرش جامعه نسبت به درس‌ها، و نیز طول دوره‌ها مهم هستند.

پی‌نوشت

۱. به کتاب روش تدریس در کلاس‌های چندپایه، نوشته‌ی حشمت‌الله مرتضوی‌زاده از انتشارات عابد مراجعه شود.

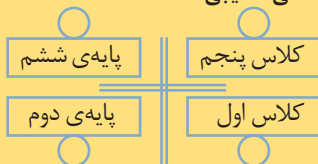

تدریس محوری - گروهی

حسین کمری
مدیر آموزگار، سرپل ذهاب

اشاره

موضوع درس‌ها: ریاضی اول، آموزش مفهوم عدد هفت - علوم دوم، دانسه گیاهان - علوم پنجم، راه‌های دفاع بدن در برابر میکروب‌ها - انشای ششم، بهداشت بدن.
تعداد دانش‌آموزان: ۷ نفر (د و نفر در پایه اول - یک نفر در پایه دوم - دو نفر در پایه پنجم - دو نفر در پایه ششم)
مدل چینش کلاسی: صلیبی.

وسایل مورد نیاز برای درس ریاضی: آب‌نبات در دورنگ، اسفنج، تعدادی قرص و آمپول، محلول ضد عفونی کننده (بتادین)، کتاب ریاضی، مداد، پاک‌کن، تراش، تعدادی لوبیای قرمز و سفید، گچ، تخته‌ی کلاس، پوشه‌ی کار، کتاب‌های علوم دوم و پنجم، دانه‌های گیاهان، چک لیست ارزشیابی، نمایش رومیزی رایانه‌ای، دستکش پلاستیکی، پارچه سفید و سیاه.

شیوه، روش و رویکرد تدریس: شیوه‌ی تلفیق بیرونی موضوعی / طولی و ترکیبی از روش‌های دیالکتیک، اکتشافی، حل مسئله، بارش فکری، ایفای نقش و نمایش خلاق با رویکرد فعالیت محوری سنکیتنگز.

مشخصات کلی دامنه‌ی زمان تدریس طرح

۱. محور اصلی ۷۰ درصد از زمان و محورهای خودآموز ۳۰ درصد از زمان را به خود اختصاص می‌دهند.
۲. مدت زمان تدریس در پایه‌های اول و دوم براساس مصوبه‌ی اجرایی شورای عالی آموزش ۴۵ دقیقه و در بقیه‌ی پایه‌ها ۵۰ دقیقه است.

اهداف کلی ریاضی پایه‌ی اول (محور)

۱. آشنایی دانش‌آموزان پایه‌ی اول ابتدایی با خواندن و نوشتن (مفهوم) عدد ۷
۲. آشنایی دانش‌آموزان پایه‌ی پنجم با راه‌های دفاع بدن در مقابل میکروب‌ها

نگارنده علاوه بر تدریس در روستاهای دورافتاده‌ی شهرستان سرپل ذهاب، مدرس کشوری مراکز ضمن خدمت استان کرمانشاه و دانشگاه است و در زمینه‌ی اجرای روش‌های تدریس بیش از بیست عنوان برتر در جشنواره‌ها کسب کرده است. به باور او، روش تدریس کاربردی و مطلوب با هدف کیفیت بخشی به مدارس چند پایه، روشی است که نخست جامعیت اجرایی در هر جای کشور پهناور ایران از دبستان‌های روستایی و عشایری دوزبانه‌های عرب زبان جنوب تا کرد زبان‌ها و آذری زبان‌های غرب و شمال غرب و کرمانجی‌ها و گیلکی زبان‌های شمال و شرق کشور را داشته باشد. دوم اینکه، با امکانات موجود در مدارس روستایی کشورمان مطابق باشد. ویژگی دیگر آن واقعی بودن تدریس است. او در پژوهشی متوجه شده که عده‌ای از معلمان ابتدایی چند پایه، نسبت به غلبه بر مشکلات مدیریت زمان تدریس کلاس‌های چند پایه، دچار «درماندگی آموخته شده» هستند. بنابراین، دست به طراحی درسی زده است که ملاحظه می‌کنید.

این طرح آموزشی از طریق تدریس محوری - گروهی و با انتخاب پیمان‌های موضوع تدریس هر کدام از پایه‌ها که بیشترین اشتراک تلفیق بیرونی و طولی با پایه‌ی بالاتر را داشته باشد صورت می‌گیرد. مثلاً درس‌های انشا، هنر و تربیت‌بدنی برای این منظور مناسب هستند. در خصوص زمان اختصاصی محور و خودآموز، اولویت با مفهوم مشکل و سنگین است. آموزگار باید تا حد امکان کلاس را فعالیت محور کند و در خلال فعالیت و دست‌ورزی پایه‌های محور، به دیگر پایه‌های خودآموز هم سرکشی کند تا منفعل نباشند. مشاهده شده است که روش‌های تدریس انتقالی یا سمعی بصری در بیشتر کلاس‌های چند پایه باعث بی‌نظمی فکری و اختلال حواس پایه‌های فرعی می‌شود. لذا در کاربرد رسانه برای کلاس‌های چند پایه، باید احتیاط لازم را به کار گرفت. هدف واحد طرح برای کل پایه‌ها براساس «تفکرمداری به جای حافظه‌پروری» و «استفاده از شرکای آموزشی» است.

نام درس: ریاضی اول و علوم پنجم محور اصلی و درس: علوم دوم، انشای ششم خودآموز - محور فرعی

اهداف تحلیلی ریاضی پایه‌ی اول (صفحات ۶۹ تا ۷۰):

در فرایند تدریس این درس، دانش‌آموزان پایه‌ی اول:

۱. با عدد ۷ آشنا می‌شوند.
۲. در انجام تمرینات درس کوشش می‌کنند.
۳. خواندن و نوشتن عدد ۷ را یاد می‌گیرند.
۴. به ارزش مکانی عدد ۷ در هنگام نوشتن شماره‌های ۰ تا ۷ پی می‌برند.
۵. مفهوم بسته‌های هفت‌تایی را درک می‌کنند.

اهداف کلی پایه‌های خودآموخت (علوم دوم و انشای ششم)

۱. آشنایی دانش‌آموزان پایه‌ی دوم با دانه‌های گیاهان
۲. تقویت مهارت زبان نوشتاری و تفکر در نویسندگی در دانش‌آموزان پایه‌ی ششم

اهداف تحلیلی علوم دوم و انشای ششم

در فرایند تدریس این درس:

الف) دانش‌آموزان پایه‌ی دوم:

۱. انواع دانه‌های گیاهان را می‌شناسند.
۲. با فایده‌ی دانه‌های گیاهان در زندگی انسان آشنا می‌شوند.
۳. به عظمت خدا در خصوص آفرینش دانه‌های گیاهان پی می‌برند.
۴. به حفظ و پرورش گیاهان علاقه‌مند می‌شوند.

ب) دانش‌آموزان پایه‌ی ششم:

۱. به رابطه‌ی مهم خوب نگاه کردن و نوشتن پی می‌برند.
۲. آشنائوسی را یاد می‌گیرند.
۳. با زیر موضوع نویسی آشنا می‌شوند.

اهداف عملکردی - اجرایی (صفحات ۶۹ تا ۷۰) ریاضی پایه‌ی اول

دانش‌آموز کلاس اول ابتدایی در پایان این درس باید بتواند:

۱. از روی عدد ۷ حداقل یک سطر روی تخته بنویسد.
۲. با استفاده از صفحه‌ی ۶۹ کتاب، حداقل سه دسته از شکل‌ها را بشمارد و عدد مربوط به آن‌ها را در خانه‌ی خالی هر کدام بنویسد.
۳. دور شکل عدد ۷، در بین دست کم سه مورد از اعداد دیگر، خط بکشد.
۴. با راهنمایی معلم ۸۰ درصد تمرینات صفحه‌ی ۷۰ کتاب را به درستی انجام دهد.
۵. بدون کمک دیگران، تمرین اول صفحه‌ی ۷۰ کتاب را در مدت پنج دقیقه کامل کند.
۶. حداقل یک بار برای انجام تمرینات درس روی تخته‌ی کلاس داوطلب شود.
۷. در دفتر مشق، حداقل دو سطر از روی شکل عددی ۷ به صورت عادی و روان بنویسد.

اهداف عملکردی و اجرایی پایه‌های دوم و ششم

الف) دانش‌آموزان پایه‌ی دوم:

۱. دانه‌های گیاهان را با هم مقایسه کنند.
۲. حداقل دو ویژگی برای هر کدام از دانه‌ها نسبت به بقیه بیان کنند.
۳. دانه‌های خوراکی را نام ببرند.
۴. در مورد رابطه‌ی دانه‌های گیاهان با سلامتی جسمی انسان گفت‌وگو کنند.

ب) دانش‌آموزان پایه‌ی ششم:

- هشت سطر انشا در مورد حفظ سلامتی و بهداشت بنویسند و آن را بخوانند.

اهداف کلی علوم پایه‌ی پنجم

۱. آشنایی دانش‌آموزان با راه‌های دفاع بدن در مقابل میکروب‌ها

اهداف تحلیلی علوم پایه‌ی پنجم

در فرایند تدریس این درس، دانش‌آموزان:

۱. معنای سلامتی بدن را می‌فهمند.
۲. از چگونگی مراحل به‌وجود آمدن بیماری آگاه شوند.
۳. راه‌های دفاع بدن در مقابل بیماری‌ها را می‌شناسند.
۴. در حفظ و نگهداری پوست خود کوشا می‌شوند.

محورهای تلفیقی موضوعی درس ریاضی پایه‌ی اول

۱. ریاضی و علوم (خوراکی‌ها مانند خوردن آب نبات) (دسته‌هایی از تصاویر حیوانات و گل‌ها و گیاهان)
۲. ریاضی و هدیه‌ها (شمارش انگشتان دست و اعضای بدن و تصاویر دیگر آفریده‌های خدا)
۳. ریاضی و بنویسیم (تمرینات صفحه‌ی ۶۹ - ۷۰)
۴. ریاضی و هنر (شناخت رنگ‌ها و شمارش تصاویر)

اهداف عملکردی - اجرایی علوم پایه‌ی پنجم

۱. با توجه به کتاب، حداقل دو مورد از راه‌های دفاع بدن و اهمیت آن‌ها در زندگی‌شان را بیان کنند.
۲. موارد انتقال بیماری را در مدت دو دقیقه فهرست کنند.
۳. حداقل دو نوع ماده‌ی ضدعفونی کننده را که دیده‌اند، نام ببرند.
۴. به حفظ و نگهداری سلامتی جسمی و خودایمنی علاقه نشان دهند.

محورهای تلفیقی موضوعی درس علوم پایه‌ی پنجم

۱. علوم و مطالعات (حس همکاری در گروه)
۲. علوم و هنر (نمایش خلاق)

۳. علوم و بخوانیم و بنویسیم (خواندن متن درس و نوشتن یافته‌های خود)
۴. علوم و تربیت‌بدنی (چگونگی نشستن و ایستادن در حال درس خواندن و انجام آزمایش)

فعالیت‌های قبل از شروع درس

سلام و احوال‌پرسی؛ حضور و غیاب؛ بررسی تکالیف؛ گروه‌بندی؛ ارزشیابی از درس گذشته؛ رفتار ورودی و ارزشیابی تشخیصی.

فعالیت‌های ضمن تدریس

ایجاد انگیزه در پایه‌ی اول

آموزگار تعدادی آب نیات با رنگ‌های متنوع داخل بشقابی می‌ریزد و از بچه‌ها می‌خواهد چشم‌های خود را ببندند و به اندازه‌ی عدد ۶ که آن را در کتاب ریاضی خوانده‌اند و یاد گرفته‌اند، شکلات را بردارند. چون بچه‌ها از خوردن آب نیات لذت می‌برند، ایجاد انگیزه می‌شود.

ایجاد انگیزه در دیگر پایه‌ها

با توجه به اینکه موضوع درس پایه‌ی ششم (انسان‌پرسی) با موضوع راه‌های حفظ سلامت بدن مرتبط است، با جنس ایجاد انگیزه درهم تنیده است. در پایه‌ی دوم نیز از طریق کیسه‌ی پلاستیکی که پر از دانه‌ی گیاهان است انگیزه ایجاد می‌شود.

تدریس جدید (فعالیت‌های آموزگار و دانش‌آموزان)

فعالیت معلم بعد از ایجاد انگیزه‌ی پایه‌ی اول: معلم تعدادی از قطعه‌های پلاستیکی خانه‌سازی و لوبیاها را در اختیار دانش‌آموزان پایه‌ی اول قرار می‌دهد تا به‌وسیله‌ی آن‌ها دسته‌هایی از اعداد یک تا

هفت درست کنند (مرحله‌ی دست‌ورزی). و بعد با استفاده از نقاشی و تصاویر مرحله‌ی تصویری را آموزش می‌دهد و در مرحله‌ی مجرد (کلامی) دانش‌آموزان را هدایت می‌کند تا به شمارش اشیاء و چیزهای داخل کلاس و اعضای بدن خود و همچنین برداشتن تعداد ۷ عدد دیگر آب‌نبات، اقدام کنند. سپس به بچه‌ها کمک می‌کند تمرینات مربوط به کتاب‌ها را انجام دهند.

فعالیت دانش‌آموز پایه‌ی اول: دانش‌آموزان با دسته‌بندی کردن پلاستیک‌ها و دیگر اشیاء به بسته‌های پنج‌تایی، شش‌تایی و هفت‌تایی و همچنین نوشتن از روی عدد ۷ در داخل خانه‌های مربوط به صفحات درج شده‌ی کتاب و دیگر تمرینات کتاب، فعالیت می‌کنند و سپس اشیاء اطراف خود را تا شماره‌ی ۷ با همدیگر شمارش می‌کنند. سپس تمرین صفحه‌ی ۶۹ و ۷۰ را کامل می‌کنند و فعالیت‌های معلم را روی ورقه‌ای که قبلاً طراحی شده است، به‌عنوان فعالیت تکمیلی، انجام می‌دهند.

فعالیت آموزگار مربوط به پایه‌ی پنجم: معلم روی تخته این جمله را می‌نویسد: آیا مرا می‌شناسید؟ من میکروب هستم. ماده‌ی بتادین و آمپول بدون سوزن (رعایت خودایمنی) و قرص‌ها را به دانش‌آموزان نشان می‌دهد و از آن‌ها می‌خواهد در مورد رابطه‌ی تصاویر و این داروها و میکروب‌ها گفت‌وگو کنند، جدول را کامل کنند، و صفحات کتاب را بخوانند تا بتوانند به سؤالات پایانی جواب بدهند و ارزشیابی پایانی انجام شود.

منابع

۱. تکنولوژی در تدریس، ذوفن، شهناز، انتشارات سمت، چاپ ۱۳۸۹.
۲. کلیات و فنون تدریس، سیف، علی‌اکبر، انتشارات دفتر برنامه‌ریزی و کتب درسی ایران، ۱۳۸۵.
۳. مدرسه‌ای در یک کلاس، صیادی، سید فرهاد و دیگران، انتشارات توکا، چاپ ۱۳۸۶.
۴. دوره‌ی مدرسی کشوری دروس تازه تألیف هم‌سو با برنامه‌ی درسی ملی، تابستان‌های ۹۰ و ۹۱.

پوشش

ارزشیابی برای یادگیری در کلاس‌های چندپایه

مقصود رزم‌آرا
صلاح محمدپور

مسئولیت افراد برای یادگیری»، «استفاده از سایر دانش‌آموزان به‌عنوان منبع یادگیری» و «استفاده از فعالیت‌های یادگیری با ظرفیت ارزشیابی بالقوه» هستند. برای اینکه چنین راهبردهایی استفاده شوند، آموزگاران به آموزش، هدایت و راهنمایی و نمونه‌آوری (تمثیل مرتبط با اهداف تکوینی ارزشیابی و ارزشیابی معیارمحور و دانش‌آموزمحور) نیاز دارند.

اشاره

کلاس‌های چندپایه به‌طور ویژه‌ای باید به خودشان توجه کنند تا نوعی از ارزشیابی را تقویت کنند. آن ارزشیابی که یادگیری را بیفزاید، به جای آن که صرفاً هدفش انتخاب دانش‌آموزان برای ارتقا به پایه‌ی بالاتر باشد راهبردهایی که ارزشیابی برای یادگیری در کلاس‌های چندپایه را تشویق می‌کنند در بردارنده‌ی «تسهیل

نقش ارزشیابی برای یادگیری در چارچوب ارزشیابی برای ارتقا

فرض این است که همه‌ی ارزشیابی‌ها به‌صورت غیرمستقیم، حداقل به‌عنوان یک عامل محرک، از یادگیری دانش‌آموزان حمایت می‌کنند، اما همیشه بر یادگیری افراد تأکید نمی‌شود و در واقع ممکن است آسیب هم بزنند. ظرفیت ارزشیابی در بهبود یاددهی و یادگیری، اخیراً به‌طور ویژه‌ای در بریتانیا، ایالات متحده و استرالیا مورد بحث واقع شده است. «ارزشیابی برای یادگیری» اصطلاحی برای ارزشیابی است که هدف اولیه‌اش بهبود یادگیری است تا تأیید و انتخاب دانش‌آموزان یا پاسخگو ساختن مدارس. پیشنهاد مقاله این است که محیط یا کلاس چندپایه به مدلی از ارزشیابی توجه کند که قصد دارد یادگیری را بیفزاید و دیگر به‌صورت مستقیم دانش‌آموزان را تحت پوشش برنامه‌ی درسی قرار ندهد. در کلاس چند پایه، بیش از یک پایه (دو، سه، چهار، پنج یا حتی بیشتر) وجود دارد، در حالی که این کلاس تنها یک معلم دارد. ارزشیابی برای یادگیری معلمان را تشویق می‌کند تفاوت‌های فردی در یادگیری را شناسایی کنند. در این صورت، آموزگار به خود یادگیری توجه می‌کند و ممکن است راهبردهای یادگیری به طرز مناسب‌تری افزایش یابند.

راهبردهایی برای ترغیب ارزشیابی برای یادگیری در کلاس‌های چندپایه

۱. تسهیل مسئولیت فردی برای یادگیری

موقعی که دانش‌آموزان مسئولیت یادگیری را خودشان برعهده می‌گیرند، به‌خاطر آگاه شدن آن‌ها از معیارهای ارزشیابی، ممکن است یادگیری افزایش یابد. وقتی دانش‌آموز در کشف

فرایند یاددهی-یادگیری فعال است و برای رسیدن به نتایج و پیامدهای یادگیری می‌کوشد، موقعیت بسیار مناسبی برای تسهیل‌سازی مسئولیت فردی او فراهم می‌شود. البته در این زمینه باید به تدریج و با در نظر گرفتن تفاوت‌های فردی اقدامات لازم را انجام داد. مسئولیت فردی برای یادگیری ممکن است به وسیله‌ی معلمان (از طریق ارزشیابی‌های مستمر از پیشرفت دانش‌آموزان با شیوه‌های متفاوت) به کار گرفته شود. آن‌ها ممکن است از ثبت موفقیت که معلمان و دانش‌آموز توضیحاتی از موفقیت‌های مستمرشان را فراهم می‌آورند، از پوشه‌های کار که دانش‌آموزان و معلم بهترین‌ها را جمع‌آوری می‌کنند، یا از ارائه‌های دانش‌آموزان که ممکن است شفاهی یا نمایشی به دیگران باشند (به هر شیوه‌ای که آن‌ها انتخاب کنند)، استفاده کنند. در حالی که هدف از این ارزشیابی‌ها کامل‌کننده است، همه‌ی این‌ها دانش‌آموزان را تشویق می‌کنند اهداف خاص یادگیری و همچنین معیارهای خاص موفقیت را شناسایی کنند و مسئولیتی بپذیرند. بنابراین، افزایش یادگیری، همچنین فراهم آوردن اطلاعات تکمیلی، هدف آن‌هاست. در محوری پیوسته‌تر، دانش‌آموزان می‌توانند مهارت‌های خودتنظیمی دائمی را بیاموزند.

شواهد زیادی موجود است مبنی بر اینکه مدارس چندپایه‌ی روستایی تمایل دارند همگانی‌تر باشند و - نسبت به برخی از مدارس شهری- سلسله مراتب کمتری داشته باشند.

۲. استفاده از سایر دانش‌آموزان به‌عنوان منبع ارزشیابی

سایر دانش‌آموزان کلاس می‌توانند منبع ارزشیابی و همچنین منبع یادگیری باشند. آموزگار می‌تواند هر دانش‌آموز را تعلیم دهد تا به مشاهده‌ی موشکافانه‌ی کارهای سایر دانش‌آموزان بپردازد و خود از نتیجه‌ی قضاوت‌های او استفاده کند.

معلم می‌تواند در کلاس نوعی فرهنگ بازخورد دائمی، از دانش‌آموز به معلم، از معلم به دانش‌آموز، از دانش‌آموز به دانش‌آموز دیگر یا از دانش‌آموز به خودش، ایجاد کند.

۳. استفاده از فعالیت‌های یادگیری با ظرفیت ارزشیابی

پیشنهادی بسیار ویژه درباره‌ی ارزشیابی در کلاس‌های چندپایه این است که معلم یا مقامات محلی فعالیت‌های ساده و آزادی تدوین کنند که هر دوی آن‌ها هم فعالیت یادگیری و هم فعالیت ارزشیابی باشند.

اگر فعالیت، یک فعالیت یادگیری مفید همراه نوعی ارزشیابی باشد، معلم می‌تواند روی ارزشیابی فقط چند دانش‌آموز تمرکز کند، بدون اینکه از به هدر رفتن وقت دیگر دانش‌آموزان بترسد.

منابع

1. www.elsevier.com/locate/ijedudev.
2. Eleanore Haregreaves. Assessment for learning in the multi-grade classroom. international journal of Educational Development, vol21.